

фінансових послуг, крім послуг у сфері страхування та пенсійного забезпечення" (класи: 66.11 "Послуги з управління фінансовими ринками", 66.12 "Послуги посередництва за договорами по цінних паперах або товарах" та 66.19 "Послуги допоміжні у сфері фінансових послуг, крім послуг у сфері страхування та пенсійного забезпечення, інші"), групу 66.2 "Послуги допоміжні у сфері страхування та пенсійного забезпечення" (класи: 66.21 "Послуги з оцінювання ризиків і завданої шкоди", 66.22 "Послуги страхових агентів і брокерів" та 66.29 "Послуги допоміжні у сфері страхування та пенсійного забезпечення, інші"), групу 66.3 "Послуги з управління фондами" (клас 66.30 "Послуги з управління фондами").

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, створена за вказаними ознаками Номенклатура дозволила здійснити групування закріплених у чинному законо-

давстві всіх видів фінансових послуг, які надаються в Україні. Гармонізація Номенклатури за змістом групувань та кодами з чинними в Україні Класифікацією видів економічної діяльності (ДК 009-2010) та класифікацією продукції дозволяє відносити запропоновану Номенклатуру до національної системи статистичних класифікацій і використовувати її у статистичних цілях. Це відкриває шлях для поглибленого аналізу органами державної статистики структури та обсягів фінансових послуг України.

1. Парфенцева Н.О. Міжнародні статистичні класифікації в Україні: розвиток і впровадження [Текст]: [монографія] / Н.О. Парфенцева – К.: ВПД "Формат", 2009. – 600 с. 2. Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД ДК 009-2010). 3. Центральна статистична класифікація продукції (ЦСКП). 4. Nomenclature of Activities European Community (Rev.2 – 2006). 5. CPA Explanatory Notes. Statistical Office of the European Communities. Doc. B6/94/21/1 – 2009 р.

Надійшла до редколегії 21.11.12

УДК 331.556

О. Позняк, канд. екон. наук, зав. відділу міграційних досліджень (Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України)

ПРОБЛЕМИ СТАТИСТИЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ ОБСЯГІВ НЕЗАРЕЄСТРОВАНОВОГО НАСЕЛЕННЯ МІСТА КИЄВА

Здійснено статистичне оцінювання фактичної чисельності населення м. Києва, яке спирається на дані державної статистики щодо чисельності постійного населення столиці з урахуванням відомостей інших джерел. Вводяться в науковий обіг поняття "нічне населення" та "денне населення".

Ключові слова: фактичне населення, незареєстроване населення, нічне населення, денне населення.

Осуществлено статистическое оценивание фактической численности населения г. Киева, которое опирается на данные государственной статистики о численности постоянного населения столицы с учетом сведений других источников. Вводятся в научный оборот понятия "ночное население" и "дневное население".

Ключевые слова: фактическое население, незарегистрированное население, ночное население, дневное население.

The statistic evaluation of the real population size in Kyiv based on data from government statistics on the number of de-jure population in the capital, taking into account information from other sources is done. Terms "nightly population" and "daily population" are introduced into scientific use.

Keywords: real population, non-registered population, nightly population, daily population.

Постановка проблеми. Формування виваженої, ефективної регіональної соціально-економічної політики є неможливим без врахування тенденцій розвитку населення регіону як виробника матеріальних та духовних благ і водночас їх споживача, науково обґрунтованого передбачення майбутньої чисельності і структури населення. Адже відомості щодо фактичної кількості мешканців міста є базою для оцінки потреб у товарах та послугах, а також визначення навантаження на комунальне господарство, транспортну та соціальну інфраструктуру. Коректна оцінка поточних та перспективних потреб у дитячих садках, школах, закладах для осіб похилого віку вимагає наявності науково обґрунтованих даних про чисельність відповідних вікових контингентів на сьогодні та у майбутньому.

Оцінка чисельності населення великого міста, особливо з урахуванням сезонних, тижневих, добових її коливань є серйозною і актуальною проблемою, яка у світовій практиці не є вирішеною у загальному плані ні у методологічному, ні у практичному аспекті. Різні оцінки чисельності населення окремих міст світу можуть відрізнятись у рази.

Головна особливість демографічного розвитку Києва полягає в тому, що столиця є найбільш привабливим для мігрантів містом в Україні – протягом усього післявоєнного періоду (за винятком окремих років найбільш гострої економічної кризи кінця ХХ ст.) в столиці фіксувалося перевищення прибуття населення над вибуттям. Крім того, численними є контингенти осіб, які фактично живуть і працюють у м.Києві, будучи зареєстрованими в інших регіонах України.

Наявність значних контингентів незареєстрованого населення обумовлює необхідність оцінки його чисель-

ності. Відсутність надійної статистичної інформації породжує різного роду спекуляції: без будь-якого наукового обґрунтування називаються цифри чисельності населення Києва у 5 млн осіб і навіть більше.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перша спроба оцінити фактичну чисельність населення Києва була здійснена в кінці 2007 р. Інститутом соціології НАН України з залученням групи експертів з інших організацій. На жаль, результати оцінки не знайшли адекватного відображення у науковій літературі. У 2009 р. фахівцями Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України (ІДСД ім. М.В. Птухи НАНУ) була здійснена оцінка фактичної чисельності населення м. Києва та статеві-вікової структури незареєстрованого населення (трудомих мігрантів та непрацюючих членів їх сімей), яка спиралася на дані державної статистики щодо чисельності постійного та наявного населення міста з урахуванням показників споживання харчових продуктів (зокрема солі), фактичної чисельності учнів у загальноосвітніх школах, даних обстеження іногородньої робочої сили на ринку праці м.Києва (проведеного відділом міграційних досліджень ІДСД ім. М.В. Птухи НАНУ у 2005 р.) [1]. Дана оцінка здійснювалася до початку світової фінансово-економічної кризи, що значно ускладнює застосування цієї ж методики для оцінки чисельності фактичного населення міста в сучасних умовах.

Метою дослідження є статистичне оцінювання чисельності населення м. Києва на основі нової методики, адаптованої до умов фінансово-економічної кризи, а також введення в науковий обіг понять "нічне населення" та "денне населення".

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема визначення реальної чисельності населення м. Києва, як і інших великих міст світу, є досить складною. Фактичне населення міста Києва є сумою двох складових: постійного населення міста (параметри якого відображені у матеріалах державної статистики) та т.з. незареєстрованого населення – сукупності осіб, які фактично живуть в Києві і працюють на київських підприємствах (або є членами сімей таких працівників) і при цьому не охоплені державною статистикою. При проведенні вищезгаданої оцінки у 2009 р. було розроблено чотири методи визначення фактичної чисельності населення міста [1].

1. Оцінка на основі обсягів реалізації солі та норм її споживання (для різних вікових груп); виявлена чисельність фактичного населення – 3009,9 тис. осіб.

2. Оцінка на основі відомостей перепису населення 2001 р. щодо кількості маятникових мігрантів у Києві, співвідношення між маятниковими та власне трудовими мігрантами за даними обстеження іногородньої робочої сили на ринку праці м. Києва (2005 р.) та оцінкою кількості непрацюючих членів сімей трудових мігрантів; виявлена чисельність – 3220,2 тис. осіб.

3. Оцінка, яка враховує зміни чисельності незареєстрованого населення, розрахованої другим методом, за післяпереписний період, на основі відомостей про кількість працюючих у м. Києві (на великих та середніх підприємствах), які проживають на території інших регіонів; виявлена чисельність – 3504,0 тис. осіб.

4. Оцінка на базі співставлення чисельності учнів загальноосвітніх навчальних закладів, відомостей про чисельність дітей шкільного віку (6-17 років) у складі постійного населення міста та рівня охоплення даної вікової групи шкільною освітою; виявлена чисельність фактичного населення – 2872,2 тис. осіб.

За узагальненою оцінкою чисельність фактичного населення м. Києва на початок 2009 р. була визначена у 3144,3 тис. осіб, відповідно чисельність незареєстрованого населення становила близько 420 тис. осіб.

Процеси, що відбуваються в період світової фінансово-економічної кризи, викликають необхідність перегляду методики. Як свідчать дані державної статистики, протягом 2009 р. у Києві було реалізовано 7481,5 т солі, а у 2010 р. – 4552,2 т проти 8788,8 т у 2008 р. Безумовно, майже двократне зменшення реалізації солі за два роки ніяк не може бути пов'язаним з таким же зменшенням чисельності населення міста. Вочевидь це є наслідком зміни моделей споживання киян у кризових умовах: зокрема, зменшення частоти великих закупок (які робляться у магазинах та супермаркетах) і підвищення кількості дрібних покупок, у т.ч. у фізичних осіб-підприємців (їхніх оборот не враховується державною статистикою).

Також навряд чи можливим є застосування для визначення чисельності фактичного населення другого із використаних у 2009 р. методів, оскільки його методологічною основою є гіпотеза про формування контингенту незареєстрованого населення на початку ХХІ ст. і стабілізацію протягом наступних років. В умовах кризи зменшилися можливості добре оплачуваної зайнятості у місті, що не могло не стимулювати частину іногородніх осіб до повернення у місця попереднього проживання. З іншого боку, масштаби відтоку навряд чи є значними: протягом 2009–2010 рр. в Києві не спостерігалось помітного зниження вартості оренди квартир, кількість зайнятих у зареєстрованому секторі економіки зменшилася не суттєво, темпи будівництва (у якому зайнята помітна частина іногородніх працівників) поновлюються.

Отже, оцінка чисельності фактичного населення м. Києва на початок 2010 та 2011 рр. базується на ви-

користання двох методів оцінки. Згідно з методом, який спирається на офіційні дані щодо іногородніх працівників на підприємствах Києва (метод I), оцінюється, що чисельність незареєстрованого населення за 2002–2009 рр. збільшилася у 1,54 рази, а за 2002–2010 рр. – у 1,50 рази (відповідно до зареєстрованої динаміки кількості працюючих на великих і середніх підприємствах Києва, які проживають в інших регіонах, за ці ж періоди). На момент перепису населення ця величина становила 496,0 тис. осіб (дані другого методу оцінки методики 2009 р.). Таким чином, отримуємо чисельність незареєстрованого населення у 765,6 тис. осіб на 1.01.2010 р. і у 744,7 тис. осіб на 1.01.2011 р., отже чисельність фактичного населення становить за цим методом оцінки 3509,4 та 3502,5 тис. осіб на початок 2010 та 2011 рр. відповідно.

Метод, який спирається на співставлення чисельності учнів загальноосвітніх навчальних закладів та відомостей про чисельність дітей шкільного віку у складі постійного населення міста (метод II), дає наступні результати. За даними статистичної звітності на початок 2009/2010 навчального року у загальноосвітніх навчальних закладах Києва навчалось 230,1 тис. осіб, на початок 2010/2011 навчального року – 224,9 тис. осіб (припускається, що протягом перших трьох місяців навчального року ця кількість істотно не змінюється). В складі постійного населення Києва на 1.01.2010 та 1.01.2011 рр. нараховувалося відповідно 265,7 та 262,7 тис. дітей шкільного віку (6-17 років). Згідно з даними перепису 2001 р. в загальноосвітніх навчальних закладах навчалось 79,3 % від загальної кількості дітей віком 6-17 років. Беручи за основу цю частку, отримуємо кількість дітей шкільного віку у місті Києві у 290,2 та 283,6 тис. осіб на початок 2010 та 2011 рр. відповідно. Отже, у складі незареєстрованого населення нараховувалося на дві дати 24,5 та 20,9 тис. дітей віком 6-17 років. Враховуючи їх питому вагу в структурі незареєстрованого населення, отримуємо чисельність останнього у 110,8 та 94,4 тис. осіб, чисельність фактичного населення – у 2854,6 та 2852,3 тис. осіб відповідно на початок 2010 та 2011 рр.

Комплексна оцінка чисельності фактичного населення визначається за формулою:

$$\bar{P} = \sum P_i \cdot \phi_i \quad (1)$$

де P_i – чисельність фактичного населення за i -тим методом оцінювання; ϕ_i – вагові коефіцієнти, що визначається з урахуванням ступеня надійності даних за i -тим методом оцінювання; при цьому $\sum \phi_i = 1$.

Визначення вагових коефіцієнтів є найскладнішим елементом оцінки. З високим ступенем певності можна стверджувати, що рівні надійності обох методів не можуть відрізнятися суттєво. Оскільки точних даних щодо співвідношення ступенів надійності прийомів немає, трохи вищий ваговий коефіцієнт присвоєний методу II (0,55 проти 0,45), оскільки він спирається на більш надійне інформаційне забезпечення. Дані щодо кількості учнів у школах є достатньо точними, що ж до відомостей про чисельність іногородніх працівників, то перевірки якості заповнення відповідного рядку форми 6-ПВ не здійснювалися.

На основі прийнятих припущень отримуємо чисельність фактичного населення м. Києва у 3149,3 та 3144,9 тис. осіб на початок 2010 та 2011 рр. відповідно, тобто чисельність незареєстрованого населення становила на дві дати 405,5 та 387,0 тис. осіб. Розрахована за цією ж методикою чисельність незареєстрованого населення на початок 2009 р. оцінюється у 432,3 тис.

осіб, що менш, ніж на 3% відрізняється від розрахунків, здійснених за методикою, розробленою у 2009 р.

Отже, на тлі зростання чисельності постійного населення Києва останніми роками фіксується зменшення чисельності незареєстрованого населення міста: на початок 2010 р. вона зменшилася на 6,2 % порівняно з початком 2009 р., на 1.01.2011 р. – на 4,6 % порівняно з 1.01.2010 р. і на 10,5 % порівняно з 1.01.2009 р.

Нічне населення, крім постійних та незареєстрованих мешканців, включає тимчасове населення. Останнє охоплює осіб, які тимчасово перебували в лікарнях, санаторіях, готелях, частину торговців на ринках (котрі не ввійшли до складу постійного населення), організованих і неорганізованих туристів, осіб, які перебувають у гостей та транзитом. При цьому віднесення особи до тимчасового населення здійснюється за умови ночівлі (у добу спостереження) в межах міста. Перепис 2001 р. зафіксував 63,9 тис. тимчасово проживаючих у Києві осіб. Вочевидь ці дані не повною мірою відображають сучасні параметри контингенту і можуть розглядатися як мінімальна оцінка. У 2008 р. порівняно з середнім за 2001-2002 рр. (роки, на рубежі яких проводився перепис) рівнем кількість приїжджих, обслугованих у готелях та інших місцях для тимчасового проживання, зростає більш, ніж у 1,4 рази, а чисельність обслуговуваних туристів – у 3,9 рази. Обидва показники після помітного зменшення у 2009 р., у 2010 р. знову зросли майже до рівня 2008 р. Щодо чисельності неорганізованих туристів та осіб, які приїждять у гості, будь-яких обґрунтованих припущень немає. Враховуючи ймовірне співвідношення між окремими категоріями осіб, які складають тимчасове населення, можна припустити, що двократний обсяг мінімальної оцінки може розглядатися як максимальна оцінка. Таким чином, чисельність нічного населення м. Києва на початок 2010 р. становила 3213,2-3277,1 (в середньому 3245,2) тис. осіб, на початок 2011 р. – 3208,8-3272,7 (в середньому 3240,8) тис. осіб.

Денне населення населеного пункту визначається як загальна кількість осіб, котрі протягом будь-якого часу в межах доби спостереження перебували в адміністративних межах поселення. Денне населення міста Києва, крім нічного населення, включає також денних візитерів – маятникових мігрантів (осіб, які щоденно приїждять до м. Києва на роботу або навчання без зміни місця проживання), екскурсантів (осіб, які приїждять до м. Києва з туристичною метою, але не ночують у межах міста) та неорганізованих торговців на вулицях і у дворах.

Кількість організованих екскурсантів може бути визначена як різниця між чисельністю обслуговуваних туристів та кількістю приїжджих, обслугованих у готелях та інших місцях для тимчасового проживання. За 2009 р. ця різниця складала 631,6, за 2010 р. – 887,2 тис. осіб або відповідно

1,7 та 2,4 тис. осіб в середньому за день. Припускаючи, що на одного організованого екскурсанта припадає 2 або 3 неорганізованих, визначаємо кількість екскурсантів у 2009 р. у 5,1 (мінімальна оцінка) або 6,8 (максимальна оцінка) тис. осіб, у 2010 р. – у 7,2-9,6 тис. осіб.

Маятникові мігранти безумовно є найчисельнішим контингентом з тих, які входять до складу денного населення і не входять до складу нічного населення. Згідно з даними перепису 2001 р. у Києві працювали 139,8 тис. маятникових мігрантів. Прийmemo дану оцінку як мінімальну, в якості максимальної пропонується взяти рівень у 40 % від загальної чисельності зайнятого населення працездатного віку приміської зони м. Києва. Це близько 175 тис. осіб. До кількості працюючих маятникових мігрантів слід також додати чисельність контингенту маятникових учбових мігрантів. Надійних відомостей щодо останніх немає, за розрізненими даними в середині першого десятиліття ХХ ст. їх нараховувалося кілька десятків тисяч осіб. Відповідно прийmemo можливий діапазон їх чисельності від 30 (мінімальна оцінка) до 50 (максимальна оцінка) тис. осіб.

Приблизну кількість неорганізованих торговців на вулицях і у дворах можна вирахувати на основі оцінки їх щільності. Так, за авторськими спостереженням в одному з мікрорайонів Києва існує три ділянки концентрації неорганізованих торговців. Щоденна їх кількість на кожній із ділянок становить до 30 осіб. Територія, охоплена оцінкою становить близько 2,5 % площі Києва. Беручи за основу ці дані, а також враховуючи, що одна з цих ділянок є пограничною для виділеного ареалу (тобто кількість торговців на цій ділянці повинна враховуватися з коефіцієнтом 0,5) розраховуємо загальну кількість неорганізованих торговців у м. Києві $(30+30+30 \cdot 0,5)/2,5 \cdot 100 = 3000$ осіб. Цю чисельність слід розглядати як максимальну оцінку, в якості мінімальної пропонується взяти 2/3 від вищевказаної чисельності (тобто 2 тис. осіб) оскільки на стихійних ринках можуть продавати продукцію не лише мешканців навколишніх сіл, але й постійні жителі Києва (котрі мешкають у приватному секторі або мають дачі).

Методологічна проблема визначення чисельності денного населення м. Києва полягає в тому, що чисельності одних її складових визначаються станом на момент часу (початок року), інших – в середньорічному вимірі. Припустимо, що кількість екскурсантів, маятникових мігрантів та неорганізованих торговців на вулицях і у дворах є сталою протягом року і відповідно величина на початок року дорівнює середньорічному показнику за попередній рік. Тоді загальна чисельність денного населення м. Києва становила на 1.01.2010 р. від 3390,1 до 3511,9 (в середньому 3451,0) тис. осіб (табл. 1), на 1.01.2011 р. – від 3387,8 до 3510,3 (в середньому 3449,1) тис. осіб.

Таблиця 1. Розрахунок чисельності денного населення м. Києва на початок 2010 р., тис. осіб

Категорії осіб	Мінімальна оцінка	Максимальна оцінка
Постійне населення	2743,8	2743,8
Незареєстроване населення	405,5	405,5
Всього фактичне населення (постійне + незареєстроване)	3149,3	3149,3
Тимчасове населення	63,9	127,8
Всього нічне населення (фактичне + тимчасове)	3213,2	3277,1
Екскурсанти	5,1	6,8
Маятникові мігранти (в дужках – з них учбові)	169,8 (30,0)	225,0 (50,0)
Неорганізовані торговці на вулицях і у дворах	2,0	3,0
Всього денне населення	3390,1	3511,9

Джерело: Авторські розрахунки

В даній роботі використовується прогноз чисельності та складу населення м. Києва, розроблений фахівцями Інституту демографії та соціальних досліджень ім.

М.В. Птухи НАН України. Прогноз сформовано у трьох варіантах. Середній варіант прогнозу описує найбільш вірогідний сценарій розвитку, спираючись на особливості

динаміки окремих компонентів природного і механічного руху населення та відповідного досягнутого рівня показників. Високий варіант є вірогідним за умов швидкого поновлення сприятливих тенденцій соціально-економічного

розвитку та успішного здійснення заходів державної демографічної політики. Низький варіант є можливим при посиленні кризових явищ в економіці. основні параметри демографічного розвитку Києва представлені у таблиці 2.

Таблиця 2. Параметри демографічного розвитку м. Києва у прогностному періоді

	2009 р.	2025 р.		
		середній в-нт	високий в-нт	низький в-нт
Сумарний коефіцієнт народжуваності	1,30	1,51	1,69	1,40
Середня очікувана тривалість життя чоловіків, років	68,62	71,94	75,24	68,61
Середня очікувана тривалість життя жінок, років	76,95	79,35	80,73	77,08
Сальдо міграцій, тис. осіб	10,6	29,1	31,7	16,0

Джерело: Розрахунки ІДСД ім. М.В. Птухи НАНУ

За середнім варіантом прогнозу сукупність незареєстрованого населення стабілізується і надалі змінюватиметься тільки шляхом народжень та смертей відповідно до загальноміських тенденцій демографічних процесів. За умов реалізації високого варіанту до Києва найближчим часом повернуться його незареєстровані мешканці, котрі виїхали у 2009-2010 рр. Низький варіант передбачає продовження тенденції виїзду частини неофіційно проживаючих осіб протягом ще принаймні 5 років – при збереженні існуючих темпів контингент незареєстрованого населення втратить до 2016 р. в результаті виїзду ще 9,9 % від чисельності на початок 2011 р.

Чисельність населення м. Києва на початок 2026 р. за всіма варіантами прогнозу збільшиться порівняно з сучасним рівнем. Згідно з середнім варіантом прогнозу чисельність постійного населення м. Києва на початок 2026 р. становитиме 3108,5 тис. осіб, чисельність фактичного населення – 36038,4 тис., згідно з високим варіантом – відповідно 3312,8 та 3885,1 тис. осіб, згідно з низьким – 2835,8 та 3271,2 тис. осіб.

До кінця прогностного періоду можна очікувати деякого зростання кількості туристів та екскурсантів (хоча й не такими темпами, як на початку ХХІ ст.), при цьому кількість маятникових мігрантів навряд чи суттєво зросте. За даними обстеження промислових підприємств 2009 р. їх керівництво оцінює, що до 2021 р. кількість їхніх працівників, які приїжджають на роботу з інших населених пунктів, зросте в середньому на 2,5 %. Можна припустити, що за мінімальною оцінкою загальна чисельність тимчасового населення та денних візитерів столиці зросте до початку 2026 р. на 5 %, а за максимальною оцінкою – на 10 % порівняно з початком 2010 р. В такому випадку чисельність денного населення м. Києва становитиме на початок 2026 р. (табл. 3) від 3524,0 тис. осіб (комбінація низького варіанту прогнозу чисельності фактичного населення та мінімальної оцінки чисельності тимчасового населення та денних візитерів) до 4284,0 тис. осіб (комбінація високого варіанту прогнозу чисельності фактичного населення та максимальної оцінки чисельності тимчасового населення та денних візитерів).

Таблиця 3. Чисельність населення м. Києва у 2010 – 2026 рр. (на початок року), тис. осіб

	2010 р.	2026 р.		
		середній в-нт	високий в-нт	низький в-нт
Постійне населення	2743,8	3108,5	3312,8	2835,8
Фактичне населення	3149,3	3603,4	3885,1	3271,2
Нічне населення	3213,2	3706,4	4025,7	3338,3
Денне населення	3451,0	3927,7	4284,0	3524,0

Джерело: Розрахунки ІДСД ім. М.В. Птухи НАНУ, авторські розрахунки

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, чисельність населення, яке фактично проживає в місті Києві, помітно перевищує числові величини офіційних статистичних даних. Разом з тим гіпертрофовані оцінки чисельності населення міста, поширені в масовій свідомості, не отримали підтвердження. В період світової фінансово-економічної кризи чисельність незареєстрованого населення м. Києва дещо зменшилася, однак говорити про масовий виїзд іногородніх працівників не має підстав. Автор усвідомлює, що здійснені оцінки чисельності фактичного, нічного та денного населення столиці не позбавлені суб'єктивізму, оскільки спираються лише на існуючу інформаційну базу. Особливо це стосується оцінки чисельності денного населення, яка

скоріше характеризує порядок величини і може відрізнитися від реального значення.

Більш точне та більш науково обґрунтоване визначення чисельності окремих категорій осіб, які утворюють фактичне, нічне і денне населення м. Києва, і відповідно загальної чисельності населення міста потребує спеціального довгострокового дослідження та інституційних змін.

1. Позняк О.В. Оцінка фактичної чисельності населення м. Києва [Текст] / О.В. Позняк // Соціально-економічні та демографічні проблеми збереження і розвитку трудового потенціалу регіонів. – Тернопіль, 2009. – С. 93-96. 2. Міграційні процеси в Україні: сучасний стан і перспективи / За ред. О.В.Позняка. – Умань, 2007. – 276 с. 3. Розробка генерального плану розвитку м. Києва та його приміської зони до 2025 року. Розділ "Комплексний аналіз та прогноз демографічного розвитку м.Києва до 2026 року". – Звіт з НДР.